

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k Vzťahom medzi EÚ a Tureckom so zreteľom na zasadnutie Európskej rady z decembra 2004

(2004/C 302/18)

Dňa 28. januára 2004 sa Európsky hospodársky a sociálny výbor rozhodol vypracovať stanovisko v súlade s predpisom 29 svojho Vnútného poriadku: Vzťahy medzi EÚ a Tureckom so zreteľom na zasadnutie Európskej rady z decembra 2004

Sekcia pre vonkajšie vzťahy, zodpovedná za prípravu práce Výboru zameranej na túto tému, prijala svoje stanovisko 7. júna 2004. Spravodajca bol pán Tom Etty.

Na svojom 410. plenárnom zasadnutí, ktoré sa konalo 30. júna – 1. júla 2004 (schôdzi dňa 1. júla 2004), schválil Európsky hospodársky a sociálny výbor nasledujúce stanovisko s počtom hlasov za: 166, proti: 17, a 28 členovia sa hlasovania zdržali:

1. Východisková situácia

1.1 EHSV sleduje vývoj v Turecku už dlhé roky. Turecko nadviazalo styky s ES v roku 1963, požiadalo o členstvo v roku 1987 a stalo sa partnerom EÚ v Colnej únii roku 1995.

1.2 Prostredníctvom Spoločného poradného výboru (Joint Consultative Committee – JCC), založeného spolu s organizovanou občianskou spoločnosťou v Turecku a dobre fungujúceho od roku 1995, je EHSV dobre informovaný o úsilí tureckých sociálnych a hospodárskych záujmových skupín v súvislosti so vstupom ich krajiny do EÚ. EHSV tieto snahy vždy bral na vedomie a úprimne dúfa, Európsky summit v decembri 2004 bude schopný vyvodiť také závery, že Turecko splnilo Kodanské politické kritériá z roku 1993 a preto rozhodnúť, aby sa bez odkladu zahájili rokovania o pristúpení.

1.3 Turecko už niekoľko desaťročí dokazuje, že je jednoznačne rozhodnuté napredovať vo svojej ceste smerom do Európy.

1.4 Turecko je krajina so svetským statusom, s drvivou väčšinou islamskej populácie. Praje si fungovať ako moderná svetská demokracia. Je to veľmi dôležitý príklad pre tie krajiny, ktoré majú prevažne islamské obyvateľstvo a ktoré chcú posilniť svoje politické štruktúry z hľadiska sekularizácie a demokracie. Pristúpenie Turecka do EÚ by demonštrovalo vysokú úroveň, ktorú EÚ dosiahla z hľadiska svojho pluralizmu, schopnosť EÚ viesť dialóg medzi kultúrami a náboženstvami a jej úlohu pri podporovaní mieru a spravodlivosti vo svete.

1.5 Turecko je demograficky mladá krajina s rýchlo rastúcou ekonomikou, ktorá predstavuje veľký potenciál. Bolo by však nesprávne naďalej túto krajinu považovať len za rozsiahly trh pre európsky export, alebo za zónu s lacnými investičnými príležitosťami.

1.6 Turecko už dlhé roky rozvíja úlohu na jednej strane nárazníkovej zóny, a na druhej strane mosta medzi Západom a Východom, ale nikdy sa neprestalo považovať za európsku krajinu. Ak sa Turecku podarí stať sa členom EÚ, mohlo by ešte priamejšie podporovať aktivity EÚ týkajúce sa prevencie konfliktov, hlavne vďaka svojim vynikajúcim vzťahom s regiónom strednej Ázie, stredným východom a s oblasťou Perzského zálivu.

2. Úvod

2.1 Vzťahy medzi EÚ a Tureckom sa nesú a do konca roka sa budú niesť v duchu otázky, či sa zahája predvstupové rokovania. Európsky summit o tom rozhodne na svojom zasadnutí v decembri 2004.

2.2 Toto rozhodnutie bude pre Turecko rozhodujúcou udalosťou po viac ako pätnástich rokoch čakania na jednoznačnú odpoveď ohľadom jeho žiadosti o členstvo v EÚ. Na svojom zasadnutí v Helsinkách roku 1999 udelila Európska rada Turecku štatút kandidátskej krajiny. Na zasadnutí v Kodani Rada v decembri 2002 rozhodla, že zahájenie predvstupových rokovaní bude závisieť od výsledkov hodnotenia, ak Turecko do tej doby splní kodanské politické kritériá z roku 1993. Splnenie týchto kritérií je považované za základnú podmienku pre vydanie sa na cestu za plnoprávnym členstvom.

2.3 Toto rozhodnutie, ktoré sa má prijať, je prirodzene nielen rozhodnutím najvyššej dôležitosti pre Turecko, ale takisto aj pre EÚ.

2.4 Doposiaľ sú výsledky monitorovania významného pokroku v Turecku vykonávaného Európskou komisiou pozitívne. Podľa názoru Komisie sú výsledky reformných procesov za posledné dva alebo tri roky imponujúce. Značný ďalší pokrok je však potrebný v oblasti nezávislosti súdnictva, slobody prejavu, úlohy armády a kultúrnych práv – hlavne na juhovýchode krajiny.

Európsky parlament podal vo svojej poslednej správe o Turecku podobné hodnotenie. Domnieva sa, že Turecko napriek všetkému jeho doterajšiemu úsiliu ešte stále nespĺňa kodanské politické kritériá. Veľké nedostatky sa nachádzajú v Ústave z roku 1982 schválenej za vojenského režimu. Reformy začaté od roku 2001 ešte neodstránili v podstate autoritatívny ráz krajiny. Ďalšie dôležité obavy sa podľa správy Parlamentu týkajú realizácie reforiem v praxi, neprestávajúceho mučenia na policajných staniciach, napádania organizácií pre ľudské práva a nedostatočného rešpektu pre práva menšín (obzvlášť Kurdov).

2.5 Turecku sa nielenže podarilo zrealizovať pôsobivý legislatívny program, ale takisto podniklo významné kroky v rámci monitorovania implementácie tejto novej legislatívy do praxe.

2.6 Toto stanovisko bolo medzi inými pripravené na základe relevantnej práce odvedenej Spoločným poradným výborom EÚ a Turecka. Toto umožnilo EHSV vziať na vedomie názory, snahy a očakávania významnej časti tureckej občianskej spoločnosti.

3. Všeobecné pripomienky

3.1 Od začiatku musí byť jasné, že najdôležitejšie témy, ktoré musí v tomto období EHSV prediskutovať, sú hlavne politické otázky demokracie, skutočnej právnej normy, ľudských práv a ochrany menšín v súlade s rozhodnutím Európskej rady v Kodani z decembra 2002.

3.2 O ekonomických kritériách a *acquis* sa tu bude diskutovať iba vtedy, pokiaľ pokrok, ktorý Turecko v tej veci uskutočnilo, môže byť považovaný ako príspevok k posilneniu ľudských práv, občianskej spoločnosti a demokracie.

3.3 EHSV dôkladne zaznamenal najnovšie dôležité informácie, hlavne Pravidelnú správu Európskej komisie z roku 2003 o pokroku Turecka smerom k pristúpeniu, Správu Európskeho parlamentu o Turecku z apríla 2004 a Správu Rady Európy o ľudských právach v Turecku z decembra 2003. Výbor súhlasí so všeobecným hodnotením reformného procesu, vypracovaným v týchto správach. Pridanú hodnotu tohto revidovaného návrhu stanoviska vidí v politických kritériách, ktoré sú obzvlášť dôležité pre hospodárske a sociálne záujmové skupiny. Preto sa toto stanovisko sústreďuje na tieto aspekty.

3.4 Najdôležitejšie aspekty politických kritérií sú podľa názoru EHSV nasledovné:

- rešpektovanie ľudských práv (hlavne právo organizovať sa a právo kolektívneho vyjednávania, práva žien a kultúrne práva menšín);
- demokracia a hlavne prínos, ktorý hospodárske a sociálne záujmové skupiny a občianska spoločnosť ako celok môžu predstavovať pre politický rozhodovací proces;
- sloboda prejavu, slobodné médiá a
- postavenie armády v tureckej spoločnosti, hlavne v hospodárskom a sociálnom živote.

3.5 Helsinská Európska rada z roku 1999 jasne prehlásila, že úspešnosť realizácie reforiem v Turecku sa bude merať tými istými predvstupovými kritériami, aké sa vzťahujú na iné kandidátske krajiny.

3.6 V tejto súvislosti treba podotknúť, že niektoré krajiny, s ktorými sa začali predvstupové rokovania pred niekoľkými rokmi, očividne nemali úplne splnené politické kritériá v čase, keď sa s nimi zahájili rokovania. V niektorých z týchto krajín naďalej pretrvávajú vážne nezrovnalosti, dokonca aj teraz, keď sa stali členmi EÚ. V tejto súvislosti prichádzajú na myseľ také závažné prvky ako korupcia, nezávislosť súdnictva a zaobchádzanie s menšinami. Vzhľadom na túto skutočnosť je potrebné podotknúť, že podľa názoru Výboru by Turecko nielenže malo byť hodnotené podľa rovnakých kritérií ako iné kandidátske krajiny, ale že by sa tieto kritériá mali aj rovnako aplikovať.

3.7 V decembri 2002, keď Rada určila konečný termín na rozhodnutie o zahájení rokovaní s Tureckom, ich rozhodnutie mohlo znamenať iba to, že sa domnievali, že v tom čase už Turecko dosiahlo dostatočný pokrok na to, aby mohlo potvrdiť očakávania, že ak vyvinie v zvyšných dvadsiatich štyroch mesiacoch silné úsilie, môžu byť zostávajúce nedostatky prekonané. Ak by toto nebolo bývalo tak, poskytnutie tejto perspektívy Turecku by bolo bývalo nezmyselné a nečestné.

3.7.1 Na odstránenie ostatných ústredných problémov, ako napríklad aká je úloha armády v spoločnosti a ako zaobchádzať s menšinami (najmä Kurdmi na juhovýchode), ktorých komplikovaná história siaha niekoľko desaťročí dozadu, sú dva roky príliš krátka doba. Preto je rozumné usudzovať, že Rada nemohla v skutočnosti od Turecka očakávať úplné splnenie politických kritérií do decembra 2004.

3.7.2 Ak je toto správna interpretácia rozhodnutia Rady z decembra 2002, otázkou ostáva, aký pokrok v ktorých aspektoch politických kritérií môže byť realisticky požadovaný od Turecka predtým, než sa budú môcť začať rokovania.

3.8 V súčasnej diskusii o zahájení predvstupových rokovaní s Tureckom sa často spomína problematika Cypru. Pozitívna úloha, ktorú Turecko zohralo vo svojom pokuse o jej riešenie a nasledovná 65 % podpora v hlasovaní o zjednotení ostrova turecko-cyperskou komunitou musí byť vzatá do úvahy. Bez pochyb, Cyprus ostáva mimoriadne dôležitou otázkou, a to tak v zmysle princípov, ako aj politických skutočností. Avšak ak sa máme verne a čestne pridržiavať rozhodnutia z Kodanskej rady z decembra 2002, spomenutého v odseku 2.2, EÚ nemôže urobiť z riešenia cyperského problému novú podmienku na zahájenie rokovaní, pretože by to znamenalo uloženie dodatočnej podmienky *ex post*.

4. Konkrétne pripomienky

4.1 *Ludské práva*

4.1.1 Hospodárske a sociálne záujmové skupiny sú hlboko zainteresované v otázkach týkajúcich sa práva organizovať sa a práva kolektívneho vyjednávania, uchovaných v Konvenciách Medzinárodnej organizácie práce (International Labour Organisation – ILO) 87 a 98 a v Európskej sociálnej charte. Turecko ratifikovalo obidve ILO konvencie a je účastníkom Európskej sociálnej charty. Vyslovilo výhrady k článkom 5 (právo organizovať sa) a 6 (právo kolektívneho vyjednávania, právo na štrajk) Charty.

4.1.2 V posledných dvoch desaťročiach, a hlavne ako dôsledok vojenského puču zo septembra 1980, sa v Turecku vyskytli závažné porušenia týchto práv. Vojenský režim zašiel tak ďaleko, že v roku 1982 vpísal viacero závažných porušení základných odborových práv do Ústavy.

4.1.3 Niektoré z týchto článkov a jednotlivých zložiek legislatívy na nich založených boli pozmenené v posledných rokoch.

4.1.4 Niekoľké dôležité odchýlky od základných ILO konvencií však pretrvávajú naďalej. Hlavne článok 54 Ústavy stále obsahuje rozsiahle obmedzenia práva na štrajk. Článok 51 Ústavy stanovujúci podmienky pre voľby odborových funkcionárov bol zmenený tak, aby sa zosúladiť s Konvenciou ILO 87. Pripravujú sa iniciatívy na pozmenenie podobných ustanovení v zákone 2821 o odborových zväzoch a v zákone 2822 o kolektívnych pracovných zmluvách, štrajkoch a podmienkach prepustení z práce. Avšak podľa správy Výboru expertov na ratifikované konvencie ILO k Medzinárodnej konferencii práce, Vláda nedávno zahájila súdne konania založené na tejto legislatíve proti DISK – jednému z odborových zväzov zastúpených na Spoločnom poradnom výbore EÚ a Turecka.

4.1.5 Už viac ako dvadsať rokov kontrolné orgány ILO, menovite nezávislý Výbor expertov pre aplikáciu konvencií, Výbor medzinárodnej konferencie o práci pre aplikáciu konvencií a takisto Výbor vládneho orgánu pre slobodu združovania sa ostro kritizovali tieto porušenia a naznačili, ako by Turecko malo s nimi skončiť. Kroky podniknuté nasledujúcimi tureckými vládami na nápravu situácie boli však neuspokojivo pomalé a bohužiaľ ešte stále chýbajú známky zlepšenia.

4.1.6 Správa o Sociálnom dialógu a hospodárskych a sociálnych právach v Turecku, pripravená na 12. zasadnutie JCC (¹), poukázala hlavne na obmedzovania práva organizovať sa a práva na štrajk vo verejnom sektore. Napriek viacerým reformám v legislatíve odborov a priemyselných vzťahov tieto obmedzenia bohužiaľ pretrvávajú naďalej.

4.1.7 Čo sa týka práva organizovať sa v mimovládnych organizáciách, v Zákone o združovaní existujú právne obme-

dzenia týkajúce sa medzi iným členstva, získavania finančných zdrojov a rozsahu činnosti. V praxi je fungovanie týchto organizácií často vážne ohrozované. MVO, ktoré uvažovali o tom, že zaujmú nenásilné protivládne pozície, sú vystavené infiltráciám, podrobnému monitorovaniu, cenzúre atď.

4.1.8 Nadácie pre (náboženské) menšiny čelia mimoriadnym ťažkostiam, čo sa týka vlastníckych práv. Zdá sa, že vláda je pripravená napraviť obmedzenia ich slobodného fungovania. Zlepšenia boli prislúbené na jar 2004, ale doteraz neboli uskutočnené.

4.1.8.1 Vážne problémy naďalej existujú v oblasti vzdelávania cirkevných predstaviteľov náboženských menšín, hlavne gréckeho pravoslávneho duchovenstva. Teologická fakulta v Halki je zatvorená už viac ako 30 rokov.

4.1.9 Čo sa týka práv žien, Výbor zaznamenal viacero vážnych nedostatkov napriek tureckej ratifikácii základných ILO konvencií o Rovnakých odmenách (č.100) a o Diskriminácii (Zamestnanie a povolanie)(č. 111). Konvencie sú zavedené do tureckého práva s niektorými výnimkami (napr. ešte stále existujú právne bariéry zabráňujúce prístupu žien k určitým zamestnaniam). Realizácia v praxi však ukazuje veľa slabých bodov, napr. v oblasti rovnakej odmeny za rovnakú prácu s rovnakými kvalifikáciami a prístup ku kvalitnému zamestnaniu. Podobné problémy existujú takisto v mnohých členských štátoch EÚ.

4.1.9.1 Oblasťou vážneho znepokojenia je problém mocných zločineckých sietí, ktoré využívajú nútenú prostitúciu, ako aj medzinárodný obchod so ženami, chlapcami a dievčatami a s orgánmi.

4.1.10 Napriek dôležitým zmenám v legislatíve pretrvávajú v súčasnosti v praxi vážne problémy v zaobchádzaní s Kurdmi. Ich kultúrne práva ako menšiny ešte nie sú dostatočne rešpektované, napriek určitým nedávnym zlepšeniam hlavne v oblasti vysielania v kurdskom jazyku. V Turecku je status menšiny vyhradený len pre náboženské skupiny v krajine podľa Lausanskej zmluvy z 1923, ktorá sa vzťahuje len na náboženské menšiny.

4.2 *Demokracia*

4.2.1 Pod touto hlavičkou si Sekcia žela znovu zdôrazniť potenciálnu dôležitosť novej Tureckej hospodárskej a sociálnej rady. Táto Rada môže významne prispieť k posilneniu demokratického procesu v oblasti rozhodovania o hlavných hospodárskych a sociálnych záležitostiach prostredníctvom zmysluplných konzultácií vlády s najreprezentatívnejšími záujmovými skupinami. V tomto zmysle to predstavuje oveľa viac, než len zložku sociálneho dialógu, ako o tom Komisia hovorí vo svojej pravidelnej správe.

(¹) „Sociálny dialóg a hospodárske a sociálne práva v Turecku“

4.2.2 Turecká hospodárska a sociálna rada bola založená v roku 2001. Predseda jej predseda vlády a na jej práci sa podieľajú viacerí ministri kabinetu. Od svojho zrodu nebola táto rada zvolaná, až kým sa nedostala pred jeden a pol rokom k moci súčasná vláda. Odvtedy sa zišla podľa harmonogramu trikrát, ale určite nefungovala tak, ako bolo odporúčané v Správe JCC EÚ a Turecka o sociálnom dialógu a hospodárskych a sociálnych právach, spomenutej v článku 4.1.6 vyššie. Namiesto toho sa zdá byť len debatným krúžkom, na ktorom sa prezentujú vyhlásenia a voľné diskusie bez konkrétnych záverov a bez toho, aby sa vytvoril vplyvný orgán, kde by hospodárske a sociálne záujmové skupiny, ktorým oficiálne radí vláda, vynakladali seriózne úsilie o dosiahnutie dohody v záležitostiach, ktoré spadajú do ich kompetencií a činnosti. Je jasné, že taký orgán a také aktivity nemôžu byť vytvorené za jednu noc. Ale vláda doteraz nedokázala poskytnúť organizáciám reprezentovaným v Rade stimul na realizáciu skutočných vzájomných činností, napríklad upokojovaním a dokazovaním, že ak sa dokážu dohodnúť na rozumných kompromisoch, výrazne sa to neskoršie odrazí aj na postupoch vlády. EHSV dúfa, že vláda Turecka bude vážne a konštruktívne spolupracovať s Hospodárskou a sociálnou radou, čím umožní, aby sa Rada vyvinula do významného prvku v demokratizačnom procese v Turecku. Vo februári tohto roka vláda oznámila, že má v úmysle prehodnotiť zloženie Hospodárskej a sociálnej rady a hlavne svoju dominantnú pozíciu v nej.

4.2.3 Výbor si takisto želá poukázať na dôležitosť slobody prejavu a slobodných médií pre demokratický proces v Turecku. Eviduje značný počet reforiem v tejto oblasti. Zdieľa však obavy vyjadrené komisárom pre ľudské práva Rady Európy, podľa ktorého by niektoré z týchto zmien (napr. v Ústave) mohli byť interpretované tak, že by boli ešte obmedzujúcejšie ako ustanovenia, ktoré nahradili. Navyše, praktická aplikácia a interpretácia nových článkov je základný test týchto reforiem, tak ako aj reforiem v iných oblastiach. Ročné skúsenosti v právnych konaniach bohužiaľ ukazujú nízku dôslednosť v tomto ohľade.

4.3 Postavenie ozbrojených síl v tureckej spoločnosti

4.3.1 EHSV si je vedomý dôležitej roly, ktorú ozbrojené sily zohrávali a stále ešte zohrávajú v dejinách tejto krajiny, ako aj v dnešnej tureckej spoločnosti. Je si vedomá aj toho, že existujú príklady, keď bola táto rola pozitívna. Treba však tiež podotknúť, že veľa z problémov, ktorým Turecko dnes čelí v rámci splnenia kodanských politických kritérií z roku 1993, pramení z extrémne rozsiahleho a hlbokého zasahovania armády do spoločnosti. Toto zasahovanie sa musí ukončiť na základe konkrétneho programu a striktného časového rozvrhu.

4.3.2 EHSV si uvedomuje, že je nemožné vykoreniť takéto dominantné postavenie v mnohých sférach života, ktoré ďaleko presahuje normálne úlohy armády (obrana, vnútorná bezpečnosť) za veľmi krátke časové obdobie. Turecku však treba dať jasne na vedomie, že ak sa chce stať členom EÚ, úlohy jeho armády musia byť obmedzené na úlohy armád v ostatných členských štátoch; napr. na zabezpečovanie vonkajšej a vnútornej bezpečnosti krajiny a na účasť na medzinárodných operáciách pod demokratickou kontrolou parlamentu.

4.3.3 Okrem bodov, ktoré už boli prediskutované Európskou komisiou a Európskym parlamentom (okrem iného rola a zloženie Národnej bezpečnostnej rady, politická zodpovednosť za rozpočet armády, vojenská reprezentácia v civilných orgánoch v oblasti vzdelávania a audiovizuálnych médií), treba tu poznamenať, že armáda a armádni dôstojníci takisto zastávajú prominentné miesta v hospodárskom živote. Zákon z roku 2003 stanovuje, že do konca roku 2004 budú dva dodatočné rozpočtové fondy armády včlenené do všeobecného štátneho rozpočtu a prestanú existovať ako oddelená kapitola do roku 2007. Toto znamená, že od roku 2007 bude armádny rozpočet úplne pod demokratickou kontrolou. Avšak v súčasnosti majú ozbrojené zložky značnú moc v tureckej spoločnosti aj ekonomike: existuje obrovská sféra vplyvu – formálna i neformálna – armády, ktorá sa musí stať transparentná rovnakým spôsobom ako všetky ostatné hospodárske činnosti. Tento hospodársky aspekt sa doteraz zanedbával v diskusiách EÚ o silnom postavení armády v tureckej spoločnosti. Európsky parlament to predostrel vo svojej najnovšej správe.

5. Závery a odporúčania

5.1 EHSV pokladá Turecko za vyvíjajúcu sa demokraciu, ktorá dosiahla významný pokrok vo svojom úsilí plniť, najmä od decembra 2002, politické kodanské kritériá.

5.2 Turecko by malo nielen splniť tie isté politické kritériá ako ostatné kandidátske členské štáty predtým, než sa budú môcť zahájiť rokovania, ale úspešnosť jeho reformného procesu by mala byť meraná podľa tých istých kritérií, ktoré boli použité pre iné kandidátske štáty. EÚ by mala vynaložiť všemožné úsilie na to, aby sa predišlo čo len náznakom dvojitých štandardov.

5.3 Rozhodnutie Rady v Kodani z roku 2002 znamená, že EÚ bola v tom časovom bode presvedčená, že Turecko pri vynaložení seriózneho úsilia splní politické kritériá za dva roky. Čo sa týka niektorých oblastí pod vplyvom dlhoročných tradícií a praktík, toto mohlo len znamenať, že úplné dodržanie politických kritérií do decembra 2004 však nie je možné, a že sa hľadá skôr kritické množstvo skutočného pokroku, ktoré by stačilo na otvorenie rokovaní. Dokonca aj niektoré nové členské štáty, ktoré už prešli celým vyjednávacím procesom, dnes ešte úplne nespĺňajú politické kritériá.

5.3.1 V týchto konkrétnych oblastiach EÚ môže a musí realisticky požadovať od Turecka dosiahnutie vierohodného pokroku do konca roku 2004, predpokladajúc, že možnosť na „návrat späť“ už dovedy zanikne. Samozrejme príklady sú postavenie armády a zaobchádzanie s menšinami, hlavne s Kurdmi na juhovýchode. EHSV trvá na tom, aby reformy vzhľadom na veľké zredukovanie moci armády v spoločnosti, ako aj reformy ohľadom kultúrnych práv menšín pokračovali súčasným tempom a súčasným smerom, a dúfa, že sa v budúcnosti nevyskytne nijaký spätný vývoj, ktorý by ohrozil proces prístupových rokovaní.

5.3.2 Postavenie armády, vynímajúc rámec jej základných funkcií obrany a bezpečnosti, sa musí znížiť rozhodujúcim spôsobom tak, aby sa EÚ presvedčila o tom, že tento reformný proces je nezvratný. Armádny rozpočet musí byť privedený pod úplnú demokratickú kontrolu. Malo by sa dosiahnuť, aby bol vplyv armády transparentný a mali by sa podniknúť vhodné opatrenia na zaručenie tejto transparentnosti v budúcnosti.

5.3.3 EÚ by mala pokračovať vo svojej diskusii s Tureckom o definovaní menšín (ktoré Turecko zakladá na Lausanskej zmluve), zameriavajúc sa na ťažkosti, ktoré z toho vyplývajú pre Turecko pri bezvýhradnom ratifikovaní, ako aj pri zavedení do praxe dôležitých medzinárodných nástrojov. V tejto diskusii by mala EÚ upriamiť svoju pozornosť na fakt, že niektoré z jej 25 členských štátov sa takisto pridriavajú úzkej definícii menšín, čo spôsobuje ten istý problém.

5.3.3.1 EHSV sa odvoláva na výsledky práce nedávno dosiahnutej JCC o regionálnom rozvoji⁽¹⁾ a zdôrazňuje dôležitosť aktívnej regionálnej rozvojovej politiky v Turecku, podporovanej EÚ, čo by vytvorilo príležitosť aktívneho zapojenia obyvateľstva tureckých juhovýchodných (a aj iných) oblastí do hospodárskeho a sociálneho rozvoja ich regiónu. Postupné prijatie EÚ štandardov regionálnej politiky predstavuje šancu na

(1) Správy o „Regionálnych nerovnostiach v Turecku/Regionálny rozvoj“ (vypracovali pani Cassina a pán Guvenç)

podporenie užšieho a dôslednejšieho partnerstva medzi organizovanou občianskou spoločnosťou – obzvlášť medzi slobodnými, nezávislými a reprezentatívnymi hospodárskymi a sociálnymi záujmovými skupinami na jednej strane, a úradmi na všetkých dôležitých úrovniach na strane druhej. Spoločne by mali vyvinúť jednotný pohľad na rozvojovú politiku. Takisto by sa mala viac presadzovať výmena skúseností medzi EÚ a tureckými sociálno-ekonomickými organizáciami.

5.3.3.2 EHSV so záujmom sleduje iniciatívy tureckej vlády, ako napríklad návrh zákona z roku 2000 o kompenzácií za škody spôsobené bezpečnostnými silami počas protiteroristických aktivít a projekty ako „Internally Displaced Persons“ (Vysídlené osoby vo vnútrozemí) a „Back to Village and Rehabilitation“ (Návrat na dedinu a rehabilitácia). EHSV pokladá za vysoko dôležité pre vierohodnosť reforiem týkajúcich sa práv obyvateľstva juhovýchodných provincií, aby do decembra 2004 začali obeť v týchto oblastiach dostávať pomoc v konkrétnej podobe.

5.4 V iných oblastiach, ako sú napr. ľudské práva, ktoré už Turecko prejednáva s ILO a Radou Európy dlhšiu dobu, a kde zmena nevyžaduje čiastočné alebo žiadne vykorenenie dávno založených mocenských pozícií, tradícií a vier, by malo Turecko preukázať silný pokrok a dokázať splniť požiadavky, ktoré už veľmi dlho pozná, do konca roka 2004. Napríklad, do tohto termínu sa musia eliminovať porušenia Konvencii ILO 87 a 98, ktoré už trvajú takmer štvrt' storočia. Takisto musia byť odstránené nedemokratické reštrikcie fungovania mimovládnych organizácií v Zákone o združeníach, ako aj v ich každodennej praxi. Reformný proces, ktorým Turecko v súčasnosti prechádza, dáva dôvod na pozitívne očakávania. Konkrétne a úplné výsledky však musia byť preukázané v tejto oblasti do uvedeného termínu.

5.5 Turecká hospodárska a sociálna rada by sa mala už v priebehu tohto roka oveľa viac angažovať na príprave hospodárskej a sociálnej politiky. Vláda s ňou musí konzultovať kľúčové záležitosti v týchto oblastiach a musí ukázať, že berie ich stanoviská a rady vážne. Jedine tým, že vláda prenechá skutočnú zodpovednosť hospodárskym a sociálnym záujmovým skupinám, a že ich odmení za prebratie tejto zodpovednosti, môže od nich očakávať, že budú brať Radu vážne, rovnako ako aj úmysly vlády s ňou. EHSV so záujmom sleduje prípravu vlády na revíziu Európskej a sociálnej rady. Toto by však nemalo byť použité ako argument na ďalšie oddiaľovanie aktívnej účasti organizovanej občianskej spoločnosti na tvorbe hospodárskej a sociálnej politiky v Turecku.

5.6 Aby sa posilnila občianska spoločnosť v Turecku, vláda musí nielen zastaviť svoje zasahovanie do činnosti právnych MVO a hospodárskych a sociálnych záujmových skupín. Skôr by mala povzbudzovať ich vznikanie, uľahčovať ich prácu a spolupracovať s nimi.

5.7 EHSV je toho názoru, že bude urobené pozitívne rozhodnutie o zahájení prístupových rokovaní s Tureckom o vstupe do EÚ, pokiaľ turecká vláda do budúceho decembra:

- podnikne kroky na uspokojenie požiadaviek týkajúcich sa postavenia armády v tureckej spoločnosti, uvedených vyššie v odsekoch 4.3.1 a 4.3.2;
- ukáže na konkrétnych opatreniach rozhodnutie plne zaviesť do praxe právne reformy týkajúce sa kultúrnych práv Kurdov v juhovýchodných provinciách krajiny;
- začne zavádzať do praxe vyjadrené zámery a uskutočnené záväzky ohľadom dobrovoľného návratu, rehabilitácie a kompenzácie vysídlených obetí násillia na juhovýchode v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch minulého storočia;
- úplne zosúladí svoju legislatívu a prax týkajúcu sa základných práv a slobôd odborov s Konvenciami ILO 87 and 98;
- očistí Zákon o združeniach od všetkých protidemokratických škvŕn a zdrží sa v praxi obmedzovania slobodného fungovania skutočných organizácií občianskej spoločnosti vrátane náboženských nadácií; a

— vytvorí podmienky pre slobodné a nezávislé fungovanie Tureckej hospodárskej a sociálnej rady, tak ako aj základ pre zmysluplnú a konštruktívnu spoluprácu s touto Radou.

5.8 EHSV si myslí, že doteraz tureckou vládou uskutočnené reformy týkajúce sa problémov, spojených s úlohou armády v spoločnosti, ako aj tie, ktoré sa týkajú kultúrnych práv Kurdov na juhovýchode, predstavujú presvedčivý pokrok, požadovaný vo vyššie uvedenom odseku 5.3.1.

5.9 Navyše, ak sa do decembra 2004 splnia body, vyčíslené v posledných štyroch odrážkach odseku 5.7, EHSV verí, že bude vytvorená spoľahlivá báza pre zahájenie rokovaní, ktoré v pravý čas povedú k vzájomne výhodným výsledkom. V tomto ohľade má EHSV taký názor, že každá európska inštitúcia, vrátane samotného EHSV, by sa mala začať pripravovať na účinky tureckého pristúpenia na chod a koncept samotnej Európskej únie. Ako výsledok takého rozšírenia bude Európska únia značne rozšírená a zmenená, čo by si vyžadovalo širokú podporu európskej verejnej mienky.

5.10 EHSV bude bez ohľadu na rozhodnutie zasadnutia Rady v decembri pokračovať vo svojej plodnej spolupráci s tureckou organizovanou občianskou spoločnosťou.

Brusel 1. júla 2004

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Roger BRIESCH
